

PROPER NAMES DERIVING FROM LATIN IN THE WORKS OF V. ALECSANDRI AND I. L. CARAGIALE

Iuliana Adelina ILIESCU

University of Craiova

Abstract: In this paper we will try to analyse from the point of view of the etymologically and semantically proper name, which came from the Latins name, in works of V. Alecsandri and I.L. Caragiale. The proper names represent an additional denomination system, which are assigned to some objects designated by the common name, a generalizing of the class to which they belong. The denomination through proper nouns has a limited character, being restrained to certain categories of objects: persons, animals, places.

V.Alecsandri and I.L. Caragiale are both the creators of a complex work, where they painted times and people from various times and levels of society, here we try to discuss the problem of the proper names that are based on the terms of Latins origin.

For this type of analyses we resort to a dictionary which will contain a large part of the name to which we referred.

Keywords: onomastics, Latins origin, comedy, anthroponym, semantics

Analiza numelor proprii se poate face pe o singură operă sau pe mai multe texte ale aceluiași autor, sau pe mai multe texte aparținând aceleiași specii literare (romane polițiste, romane istorice), sau pe opere ale unei grupe de autori, pe o direcție literară sau pe un curent literar, ori poate fi dezvoltată pe o întreagă epocă. Onomastica literară se ocupă de numele proprii care, prin apariția lor într-un text literar, în comparație cu numele din afara domeniului comunicării literare, au căpătat un statut special. În opere, antroponimele vin să întregescă portretul personajului prin sugestia dată, de obicei, de apelativul care stă la baza numelui, prin trimiteri caracterologice.

Numele de persoane din opera celor doi scriitori pot fi grupate după nume de sărbători religioase, nume mitologice, nume care indică meserii, nume de plante, nume care indică originea locală nume provenite de la nume grecești, nume proprii provenite de la nume latinești etc.

În această lucrare vom încerca să analizăm din punct de vedere etimologic și semantic numele proprii provenite de la nume latinești în opera lui V. Alecsandri și I.L. Caragiale. Pentru acest tip de analiză vom recurge la un dicționar care va cuprinde o bună parte din numele la care am făcut referire.

Alcidu Pinax (Ov), histrion – *Alcidu* < lat. *Alcides*, descendent din *Alceus: Hercule* (Guțu, 64). *Pinax*, *-cis* desemnează „pictură de lemn”. Histrionul (*histrion*, *-onis*) la romani, desemna un actor de comedie (Guțu, 548), care „are limba lată/Și multă influență în clasele de jos” (p.158, Ibis).

Asteria (OV), iubita lui *Horatius* < gr. *αστήρ*, *-έος* „stea”, acest nume mai poate fi pus în legătură cu lat. *stella*, *-ae* și *astrum*, *-i* (Bailly, 124).

Boniface Florescu (Ccr), profesor de limba franceză – *Boniface* redă lat. *Bonifacius* sau it. *Bonifacio* (DNFR, 72) sau lat. *Bonifatius*, nume provenite din adj. *bonifatus* este un compus din adj. *bonus*, *-a*, *-um* „bun” și verbul *facio*, *-ere* „a face” < adj. lat. *bonus*, *-a*, *-um* „bun” și subst. *fatum*, *-i* „destin” având semnificația de „norocos, fericit”. Explicarea prin adjectivul *bonifatus* și nu *bonifacies* este susținută de faptul că lat. *bonifatus* era tradus în

glosarele latine ale Imperiului târziu prin gr. *éumoiros* „cu bun destin, norocos” (MEO, 67). Numele *Bonifatie* și *Bonifaciu* sunt purtate de monahi și monahii, dar le întâlnim atestate și în rândul creștinilor laici (DOC, 80-81). *Florescu* < *Floru* (sau /și *Florea*); cf. numele toponimic *Florești* (DNFR, 203).

Cecilia Pavugadi (Lacună) – *Cecilia* corespunde numelor preromane *Caecilius*, *Caecilia*, de origine etruscă, necunoscută. Numele este explicat prin adjectivul lat. *caecus* „orb” sau prin gr. *kilis* „acțiunea de a ferma prin incantații” (DENB, 33). *Pavugadi* este un derivat de la *Pavu* < *Pavel* (DNFR, 357) + suf. gr. *-adis* (Graur, NP, 84). Numele latinesc *Paulus* a devenit în grecește *Pavlos*, de unde apoi la noi, prin filieră slavă, ca nume de botez, *Pavel*. Direct din limba greacă, ca nume de familie, au venit *Pavlu*, *Pavlid* (Graur, NP, 50).

Clara (MC), modistă < lat. *Clarus*, nume de proveniență cultă apuseană, atestat încă din epoca precreștină fie cu valoare de cognomen, fie ca nume pentru sclavi și libeți. Poate fi pus în legătură cu adj. lat. *clarus*, *-a*, *-um* „vestit, ilustru” (MEO, 84-85). Numele prețios este pus în valoare de meseria de modistă.

Coriolan Drăgănescu (Temp), student, este la origine un cognomen latinesc, format cu suf. *-anus* de la toponimul *Coriolis* (DENB, 36). *Drăgănescu* este un derivat de la *Drăgan* + suf. *-escu* (DNFR, 181). Numele roman și sonor ca o trompetă de alarmă de bălci, *Coriolan Drăgănescu*, se potrivește bine pentru șeful zvăpăiat al naționalismului cu tinctură latinistă a vremii de atunci.

Costandineasca (Five) este un nume matronimic format de la *Constandin* cu sufixul *-easca*.

Cynthia este nume de femeie, iubita lui *Propertius*. *Cynthia* este denumire purtată de [Artemis](#) care s-a născut, conform legendei, împreună cu [Apollo](#), pe muntele *Cynthus* (MEO, 98).

Domnica (TB), orfană, numele poate fi raportat la cuvântul din latina vulgară *Domnica* (pătruns prin filieră greco-slavă) < *domnicus* „al lui Dumnezeu” (DENB, 41).

Fevronia (DV), maica < gr. *Φεβρώνια* < lat. *februo* „a purifica”, nume calendaristic. Antroponimul *Fevronia* reproduce numele personajului grecesc *Φεβρώνια*, nume probabil împrumutat de la romani și este strâns înrudit cu numele lunii februarie, *Februarius*, care are la bază adjectivul *februus* „purificator”. Mult mai plauzibilă este explicația termenului prin numele ceremoniilor de purificare de la *Lupercalii* (în lat. *dies februatus*) (MEO 134). *Maică* este „termen de politețe pentru a vorbi cu (sau despre) o femeie (mai) în vârstă” (DEX, 593).

Florin (FF), țaran < *Florian*, devenit și nume de familie, corespunde unei forme latine *Florianus*, dar este posibil ca apariția numelui românesc să se datoreze unei „latinizări” a lui *Florea*. Încadrat în bogata familie a prenumelor în *-in*, *Florin* corespunde unei forme latine târzii, *Florinus* < *Florus*. (MEO, 139-140)

Florinaș (FF) este derivat diminutival de la antroponimul *Florin* + suf. *-aș*. Este un diminutiv utilizat de *Florica* pentru a-l îmbuna pe *Florin*.

Florinescu (SM), proprietarul moșiei Florinești < *Florin* + suf. *-escu*.

Glutto (FB), parazit, este un nume latinesc format de la apelativul *glutto* „mâncăcios, mâncău” (Guțu, 524).

Glyce (FB), curtezană, este format de la adj. gr. *γλυκός*, *-εια*, *-ύ* „dulce” (DGRNT, 67).

Hilarium(s) (OV) < gr. *Ἠλαρίων* < *Ἠλαρός* „vesel” (DOR, 79). Trebuie pus în legătură cu *Hilaritas*, numele zeiței din mitologia romană reprezentând personificarea noțiunii abstracte a râsului și, prin extindere, a veseliei hilare (Kernbach, 225).

Horațiu Ionescu (Rep), poet – *Horațiu* face referire la poetul roman *Quintus Horatius Flacus* reproduce numele gentilic roman *Horatius*. Deși încercările etimologice nu lipsesc (de exemplu apropierea de un cuvânt grecesc care înseamnă „tânăr”, „înfloritor”), originea și semnificația lui *Horatius* rămân obscure. Prezența numelui în onomastica

contemporană se datorează faimei poetului *Quintus Horatius Flaccus* (MEO, 162). *Ionescu v. supra.*

Iulia Peruzeanu (OS), fiica vitregă a *Fifinei Fiñescu* – *Iulia* este un nume devoțional antic, reproduce vechiul gentilic roman *Iulius, Iulia*, format pe baza lat. *Juppiter, Iovis*, numele divinității supreme romane (DEBN, 62). Una dintre cele mai vechi și nobile ginți ale Romei antice, descendentă din zeița Venus, *Iulia*, și-ar trage numele de la *Iulus*, fiul lui Eneas. Numele este apropiat și de numele lunii iulie (MEO, 181). Pentru *Peruzeanu v. supra.*

Leonaș (CP, NC, Cno), nume de tineri onești, este un derivat diminutival de la *Leon* + sufixul diminutival *-aș*.

Leonel (CP) este un derivat diminutival de la *Leon* + sufixul diminutival *-el*. Este un nume afectiv folosit de *Luluța*.

Lucullus (FB) este nume de familie în gens *Licina* (Guțu, 714). *Lucius Licinius Lucullus* a fost general roman în sec. I a. Chr., l-a învins pe *Mithridates*, celebru prin luxul său și prin talentele sale militare (DULR, I, 163). Numele *Lucullus* este folosit ca termen de comparație pentru *Scaurus* (p. 73, Glutto).

Marin (SM) corespunde numelui lat. *Marinus* (DOR, 102). Inițial supranume curent la romani, explicat prin adj. *marinus* „marin, de mare”. O ipoteză mai veche consideră numele ca fiind derivat de la gentilicul *Maria* corespondentul feminin al lui *Marius* (MEO, 203).

Marin Georgescu (De înch), are casă la fel cu George – *Marinescu* vine din lat. *Marinus* (DOR, 102) „marin, de mare”, nume afectiv. O ipoteză mai veche consideră numele ca derivat adjectival de la gentilicul roman *Maria*, corespondentul feminin al lui *Marius*. Apropierea numelor personale lat. *Marin(-a)* și *Marius* (fem. *Maria*) de ebraicul *Maria* ține de etimologia populară, dar asemănarea fonetică a favorizat larga răspândire a numelor latine (DENB, 69). Pentru *Georgescu v. supra.*

Martin – lat. *Martinus*, nume teoforic roman, derivat din *Marte*, zeul războiului (DOR, 103). *Martin* poate fi derivat de la numele lunii martie. Cunoscut ca zeu al războiului, *Marte* era la origine o divinitate, probabil a sabinilor, protectoare a agriculturii și a animalelor. Legătura mai veche a lui *Marte* cu primăvara și fecunditatea este păstrată până astăzi (MEO, 205). Nume aparține clasei sociale joase: servitorul lui *Zgârcea (ZR)*; pădurarul (**LS**).

Mărinaș (SM) este derivat de la *Marin* + sufixul diminutival *-aș*.

Natalița (LTM) este derivat de la *Natalia* (< lat. *Natalis* < *nascor, nasci, natus sum* „a naște”) (MEO, 216) + sufixul diminutival *-ița*, preluat pe cale cultă din occident, unde era întrebuințat similar cu rom. *Crăciun* (MEO, 216-217).

Postumus (FB) < lat. *postumus* „după moarte”. Numele sugerează ironic bătrânețea, lipsa de vitalitate: „flutur iernatic, degerat”; „vulpe deșelată! / Strigoii din lumea moartă, cu fața ta zvântată / Faci grații lângă fete, dai ochii peste cap, / Zbierând amoru-ți veșted cu glas dogit de țap?”.

Scaurus Emiliu (FB) – Pentru *Scaurus v. infra. Emil* corespunde unui vechi nume gentilic roman. *Aemilia* era la Roma una dintre mai vechi și strălucite ginți patriciene. *Aemilius* era apropiat de *aemulus* „emul”, *aemulor, -ari* „a emula”. S-au încercat și alte explicații fie prin gr. *aimilyos* „duios, blând”, fie prin gr. *homos* „asemănător”. Deși *Emilian* pătrunde în onomasticul creștin, răspândirea și frecvența actuală a numelui nu este legată de influența bisericii (MEO, 124).

Terinte prisăcariu (Rus), țăran < lat. *Terentius*, cf. *terentus* – sector pentru jocurile seculare în *Campus Martius* (DOR, 160). *Prisăcar* este „persoană care crește albine (pentru a obține miere și ceară); stupar, albinar; apicultor”.

Concluzii

Clasificarea numelor proprii din opera celor doi scriitori ne-a dat prilejul să observăm că scriitorii au folosit în opera lor nume proprii provenite de la nume latinești. Rolul unei astfel de analize a fost de a adânci cunoașterea operei, de a ne permite să pătrundem în universul textului literar, îmbinând analiza etimologică și semantică cu cea literar-artistică.

Bibliografie

- Alecsandri, Vasile, 1981. *Opere*, vol. al VII-lea, Ed. Minerva, București.
- Alecsandri, Vasile, 1979. *Opere*, vol. al VI-lea, Ed. Minerva București.
- Alecsandri, Vasile, 1977. *Opere*, vol. al V-lea, Ed. Minerva, București.
- Cazimir, Ștefan, 1967 *Caragiale – universul comic*, Editura pentru Literatură, București
- Constantinescu, N.A., 1963 *Dicționar onomastic românesc (DOR)*, București, Editura Academiei,
- Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1996
- Dicționar grec-român al Noului Testament*, traducere de Gheorghe Badea, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1999
- Șăineanu, Lazăr, *Dicționar universal al limbii române*, vol. I-V, Iași, Mydo Center, 1995-1996
- Graur, Al., 1963 *Nume de locuri*, Editura Academiei, București
- Ibrăileanu, G., 1976 *Numele proprii în opera comică a lui Caragiale*, în *Opere III*, Editura Minerva, București.
- Ionescu, Christian, 1975 *Mică enciclopedie onomastică*, Ed. Enciclopedică Română, București (MEO).
- Iorgu, Iordan, 1983 *Dicționar al numelor de familie românești (DNFR)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Iorgu, Iordan, 1963 *Toponimia românească*, Editura Academiei, București,
- Pătruț, I., 1984. *Nume de persoană și nume de locuri românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București,
- Pătruț, I., 1980 *Onomastică românească*, Editura Științifică și Enciclopedică București.
- Tatiana Petrache, *Dicționar enciclopedic al numelor de botez*, București, Ed. Anastasia, 1998

Abrevieri și sigle

- Ccr = Congresul cooperativ român. Ședința de inaugurare, în O, II
- CNo = *Crai-Nou*, în O, V.
- CP = *Chirița în provincie*, în O, V
- DA = *Dicționarul limbii române*, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, București, 1939-1949, A-B, C, D- De, F-I, J-Lacustru, Ladă-Lepăda, Lepăda-Lojniță
- DCG = Guy Racht, *Dicționar de civilizație greacă*, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1998
- De înch. = De închiriat, în O, II
- DENB = Tatiana Petrache, *Dicționar enciclopedic al numelor de botez*, București, Ed. Anastasia, 1998
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1996
- DF = *Drumul de fer*, în O, V

DGRNT = *Dicționar grec-român al Noului Testament*, traducere de Gheorghe Badea, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1999

dim. = diminutival

DLMR = *Dicționarul limbii române moderne (DLMR)*; sub conducerea lui D. Macrea, Editura Academiei, 1958

DLR = *Dicționarul limbii române (DLR)*, (serie nouă), redactori responsabili Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu, 1965 și urm. *M, N, O, P, R, S, Ș, T, Z*

DLRM = *Dicționarul limbii române moderne (DLMR)*, București, Editura Academiei, 1958

DMG = Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1989

DNFR = Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1983

DȚ = *Dezrobirea țiganilor*, în O, VII

DULR = Șăineanu, Lazăr, *Dicționar universal al limbii române*, vol. I-V, Iași, Mydo Center, 1995-1996

DV = *Despot-Vodă*, în O, VI

FB = *Fântâna Blanduziei*, în O, VII.

Lacună = O lacună, în O, II

LTM = *La Turnu-Măgurele*, în O, VII

MC = *Modista și cinovnicul*, în O, VII

MDE, 1986 = *Mic dicționar enciclopedic*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică Română, 1986.

MEO = Christian Ionescu, *Mică enciclopedie onomastică*, București, Ed. Enciclopedică Română, 1975

NC = *Nobila cerșetoare*, în O, VI.

O, V = Vasile Alecsandri, *Opere*, vol. al V-lea, București, Ed. Minerva, 1977.

O, VI = Vasile Alecsandri, *Opere*, vol. al VI-lea, București, Ed. Minerva, 1979.

O, VII = Vasile Alecsandri, *Opere*, vol. al VII-lea, București, Ed. Minerva, 1981

Rep. = reportaj, în O, II

Rus = *Rusaliile*, în O, V

Sp = O scrisoare pierdută, în O, II

SP = *Sânziana și Pepelea*, în O, VII

Temp = *Tempora*, în O, II